atte ier

časopis študent niv yrila a Metoda v Trnave

Kam dávate svoje financie?

expert NBS I míňanie študentov I rektor TRUNI

04 I december 2022 I 20. ročník

PRACOVNÉ > PRE ŠTUDEN-

Študenti dennej formy štúdia majú viacero možností ako si popri škole privyrobiť. Vybrať si môžu z viacerých druhov pracovných úväzkov.

Trvalý pracovný pomer:

Výhody:

- študent získava štatút plnohodnotného zamestnanca,
- zamestnávateľ mu musí poskytnúť dovolenku, stravné lístky a príplatky za nadčasy,
- zamestnávateľ si určí počet hodín, počas ktorých bude študent pracovať (max. 40 hodín týždenne),
- študent sa môže rozhodnúť, či chce, aby jeho mzda nebola zdaňovaná (možno uplatniť len u jedného zamestnávateľa).

Nevýhody:

- študent má povinnosť odvádzať sociálne a zdravotné poistenie,
- študent má povinnosť odvádzať preddavok na daň z príjmov zo závislej činnosti (19 %, pri vyššom príjme 25 %),
- je to časovo náročnejší typ pracovného pomeru popri dennom štúdiu.

Dohoda o brigádnickej práci študentov:

Výhody:

- študent si môže uplatniť výnimku z odvodov pri mzde vo výške do 200 €,
- ak odmena študenta v danom mesiaci presiahne sumu 200 €, študent musí zaplatiť odvody na dôchodkové poistenie vo výške 7 % a na zdravotné poistenie neodvádza nič,
- pokiaľ zárobok študenta za rok presiahne sumu 2 289,63 €, tak musí podať daňové priznanie, no preplatok sa mu následne vráti.

Nevýhody:

- študent môže odpracovať najviac 20 hodín týždenne (celkovo 80 hodín mesačne),
- študent musí zamestnávateľovi sprostredkovať potvrdenie o návšteve školy,
- študent môže uzatvoriť zmluvu iba na dobu určitú (max. 12 mesiacov),
- akékoľvek zamestnanecké benefity sa na študenta nevzťahujú.

Dohody o pracovnej činnosti a vykonaní práce (mimo pracovného pomeru):

Výhody:

- zamestnávateľ zadá študentovi konkrétne úlohy, ktoré má splniť,
- dohoda sa zameriava na príležitostnú pracovnú činnosť nad rámec pracovnej zmluvy,
- študent si vie zladiť pracovné a školské povinnosti.

Nevýhody:

- študent môže odpracovať najviac 350 hodín počas celého roka,
- študent má povinnosť odvádzať sociálne a zdravotné poistenie v plnej miere,
- študent musí dohodu uzatvoriť písomne a na dobu určitú (max. 12 mesiacov),
- študent má povinnosť odvádzať preddavok na daň z príjmov zo závislej činnosti (19 %, pri vyššom príjme 25 %).

Živnosť:

Výhody:

- prvé dva roky študent nemusí odvádzať zdravotné poistenie, na konci roka ho doplatí podľa reálneho základu dane,
- študent má možnosť pracovať na viacerých zákazkách súbežne,
- študent má možnosť zladiť si svoj pracovný čas podľa vlastnej potreby.

Nevýhody:

- v prípade odvádzania daní z príjmov a sociálnych odvodov sa na študenta vzťahujú rovnaké pravidlá ako na „bežného" živnostníka,
- študent má povinnosť odvádzať preddavok na daň z príjmov zo závislej činnosti (19 %, pri vyššom príjme 25 %),
- študent má povinnosť podávať daňové priznanie.

Autorka: Lucia Bakusová, Grafička: Klaudia Racenbergerová
Zdroje: podnikajte.sk, trend.sk, peniaze.sk, superfaktura.sk

redakcia

šéfredaktorka
Bernadetta Čaranová

redaktori
Adam Kysler
Barbora Hudáková
Dominika Zvercová
Karolína Račková
Lenka Šamajová
Lucia Bakusová
Mária Greifová
Michaela Fajnor Krajčovičová
Viktória Révajová

editori
Beáta Čúzyová
Filip Mazák
Katarína Borovská

šéfgrafik
Patrik Friedmann

grafici
Adam Gulák
Antónia Kenderešová
Beáta Špaková
Branislav Čevela
Daniela Bašteková
Dita Szabóová
Henrieta Páleníková
Karin Štibravá
Klaudia Racenbergerová
Lucia Bakusová
Matúš Kandalík
Nikoleta Beňová
Samuel Sczyrzicki
Simona Benková
Simona Sarvašová
Veronika Fašková
Zuzana Gáborová

fotografky
Natália Ševčíková
Sandra Struhárová
Simona Sarvašová

Čítajte nás na:
attelier.sk

Kardashianky vám nepovedia,

že je investovanie sexy. Ani žiadny iný self-made milionár, ktorý sa topí v luxuse. Podľahli sme instagramovej ilúzii, že im peniaze tečú na účet samé a oni si len kupujú topánky. (Ktoré si za škandalóznu sumu kúpite aj vy, nemilionári). Utrácať za zbytočnosti je jednoduché. Možno preto vyzerá City Aréna počas zliav ako tokijské metro v špičke.

Z finančnej gramotnosti sme spravili čiernu mágiu, ktorá sa na školách nemôže učiť. Je zakázané vedieť o hypotékach? Z hlavy vám teraz poviem celé delenie bunky. Na druhý pilier sa ma radšej nepýtajte.

Študenti slovo investovanie vnímajú reverzne. Namiesto investovania do svojej budúcnosti investujú do seba. Ibaže kopy oblečenia či herné rozšírenia vám pri kúpe bytu či platení nájmu nepomôžu. Poznám čarovné slovíčko – finančná rezerva. Funguje podobne ako Potterov Patronus. V čase núdze vás ochráni pred dementormi. Pred bývalými spolužiakmi, z ktorých sú teraz finanční poradcovia, zrejme nie.

S redakciou vám hádžeme prvé záchranné koleso. Investujte do seba – prečítajte si o pilieroch, úväzkoch a ďalších čarovných slovíčkach. Možno vás vytiahnu z kardashianskej kliatby.

Bernadetta Čaranová
ŠÉFREDAKTORKA | sefredaktor@attelier.sk

Oprava:
V predošlom printovom vydaní atteliéru bol v rozhovore s doktorom Ľubošom Gregušom chybne prepísaný perex. Redakcia sa za chybu ospravedlňuje.

Chybný perex: *Každý z nás má rovnaké práva, no povinnosti sú rozdielne.*
Správny perex: *Každý z nás má rovnaké povinnosti, no práva sú rozdielne.*

Titulná strana:
Autor: Samuel Sczyrzicki

Časopis atteliér je študentský časopis, ktorý počas akademického roka vychádza každý mesiac na Univerzite sv. Cyrila a Metoda v Trnave. Adresa redakcie: Fakulta masmediálnej komunikácie UCM, Skladová 691/3, 917 01 Trnava. Adresa univerzity: UCM, Nám. J. Herdu 577/2, 917 01 Trnava. Elektronické vydanie ISSN 1339-1410, tlačené vydanie ISSN 1336-9342. Uzávierka čísla bola 21.12.2022.

Peter Bročka (nezávislý) v Trnave obhájil primátorský post. Volilo ho takmer 45 % obyvateľov. Jeho podpora však klesla. V roku 2018 ho volilo 63 % ľudí. Foto: tasr.sk

10 anketa

ako míňajú študenti?

19 komentár

navyšovanie počtu medikov

23 Trnava

rektor TRUNI

06 téma

expert NBS

16 spoločnosť

bezpečnostný manažér Tatrabanky

22 UCM info

najlepšie záverečné práce

atteliér nájdete
v hlavnej budove UCM, v predajni kníh UCM, vo všetkých budovách FMK a v kaviarni Leháro na Františkánskej 18.

Recykláciou nášho časopisu prispievate k ochrane životného prostredia.

Kontakty

Pošlite nám vaše tipy, pripomienky či návrhy spolupráce.

redakcia@attelier.sk
sefredaktor@attelier.sk

Sledujte nás na Facebooku a Instagrame:

@attelierSK @attelier_magazine

Finančná gramotnosť na školách? Nebláznite

Ruku hore, kto má založený účet už od svojich 15-tich rokov. Dostali ste vtedy aspoň nejaké základné pokyny ako narábať s peniazmi, alebo ako riešiť problémy s financiami v praxi? Odpoveď bude pravdepodobne negatívna. Vzdelávanie o finančnej gramotnosti absentuje. Nevieme sa rozhodovať, ako naložíme s menším alebo väčším obnosom peňazí, tápeme v pojmoch z bankovníctva, poisťovníctva a investovania. A tak sa pýtam – ako si má mladý človek zabezpečiť úspešnú finančnú budúcnosť, ak o financiách nič nevie?

Autorka: Beáta Čúzyová
Foto: atteliér/Sandra Struhárová

Odborník NBS: Študent by si mal po výplate odložiť do rezervy aspoň 10 %

Vzdelávací projekt Národnej banky Slovenska 5peňazí edukuje v oblasti financií aj mládež. Jeden z tímu odborníkov, riaditeľ odboru ochrany finančných spotrebiteľov Roman Fusek vysvetľuje, ako by mali mladí ľudia pristupovať k peniazom.

Aká je podľa vás úroveň finančnej gramotnosti u mladých? Myslíte si, že rozumejú financiám?
Snažíme sa vzdelávať deti od najnižších ročníkov na základnej škole, vrátane vysokoškolákov, až po seniorov.

„Peniaze na bývanie sú na Slovensku problémom, preto mnoho mladých po skončení školy uvažuje o odchode do zahraničia."

Na školenia k nám chodia študenti, ktorí rozumejú financiám veľmi dobre, ale stretávame sa aj s takými školami, kde sa niečo nové naučia aj pani učiteľky. Pokiaľ ide o formálne meranie, na Slovensku existuje iba jediný ukazovateľ finančnej gramotnosti – PISA testovanie. 15-ročných žiakov testujú podľa metodiky OECD v trojročných cykloch. V posledných cykloch Slovensko vychádzalo vždy pod priemerom.

Prečo je to tak?
Na školách sa finančná gramotnosť učí podľa Národného štandardu finančnej gramotnosti. Je to niečo ako školský systém a školské kurikulum. Nemáme však osobitný predmet a častokrát učitelia nevedia, akým spôsobom finančnú gramotnosť uchopiť a prakticky vysvetliť. Samostatne sa neučí ani na vysokých školách. O financiách väčšinou počujeme len cez rôzne poučky. Tie samozrejme v nejakej miere platia, sú funkčné a učíme ich aj my. Univerzálne pravdy nefungujú na ľudí rovnako, každý sme trochu iný a každý vníma financie inak. O peniazoch často uvažujeme len technicky, sú však hodnotová vec.

Poďme si aj práve kvôli tomu povedať, ako by sme mali s peniazmi narábať. Začala by som príkladom študenta, ktorý má víkendovú brigádu. Čo s výplatou, ak si musí platiť nájom a stravu?
V teórii finančnej gramotnosti poznáme rôzne základné poučky. Existuje pravidlo rozumného rozloženia výdavkov v rozpočte. Hovoríme tomu správne miery domáceho rozpočtu, ktoré sú 40 : 30 : 20 : 10. Keď sa bavíme o celkovom pravidelnom mesačnom príjme, 40 % by z neho malo ísť na bežné výdavky – základné veci ako bývanie, strava alebo oblečenie. Ak splácate hypotéku alebo spotrebiteľský úver, maximálne by mali tieto splátky predstavovať 30 %, nie však viac, pretože by ste sa dostali do problémov. 20 % tvoria úspory na budúcnosť. Patria tu sporenia, investovania aj vaše plány, ktoré sa u každého odlišujú. Mladí môžu šetriť napríklad na štúdium. 10 % je železná rezerva. V Národnej banke Slovenska odporúčame, aby si ju budoval každý na zlé časy. Slovenské domácnosti sú však charakteristické tým, že len malé množstvo z nich si dokáže niečo ušetriť.

Spomínali ste 30 %, ktoré by mali ísť do úverov. Čo v prípade študenta, ak ešte nemá žiadne úvery?
Rozpočet, o ktorom som hovoril, je všeobecné pravidlo pre domácnosť, ktorá je už zabehnutá. Študenti majú trochu iné potreby. Pokiaľ by sme hovorili o odporúčaniach pre nich, sú to opäť len základne rady. **Odložiť si 10 % z výplaty ako železnú rezervu by mali spraviť ako prvé. Nie je to vôbec veľa peňazí a nemusia to výrazne pocítiť. Pri sporení na budúcnosť je to však otázne, záleží od plánov študenta. Peniaze si môže odložiť napríklad na štúdium v zahraničí či iné vzdelanie.**

Hospodárenie s peniazmi u absolventa vysokej školy je v porovnaní so študentom trochu iné. Aké sú prvé kroky, ktoré by mal spraviť so svojou výplatou?
Základnou vecou absolventa vysokej školy je bývanie. Mladý človek sa mnohokrát chce čo najskôr osamostatniť, odísť od rodičov. Pri slovenských podmienkach 99 % z nich uvažuje o hypotéke, aký hypotekárny úver alebo úver na bývanie si zobrať. Taktiež zvažujú, či má zmysel bývať v nájomnom byte. Na Slovensku mnoho ľudí rozmýšľa spôsobom, že prečo by mali platiť nájomné, keď si za tú istú cenu môžu splácať už svoje vlastné bývanie. V prípade hypotéky aktuálna situácia nemusí byť tak jednoduchá. Aj práve preto mnoho mladých ľudí po skončení školy uvažuje o odchode zo Slovenska za vyšším príjmom.

Čo sa týka sporenia, je potrebné odkladať si každý mesiac 10 %, ktoré ste už spomínali?
Tých 10 % je vysoko odporúčaný pomer. Najdôležitejšie je vybudovať si návyk, kedy si z pravidelného príjmu vždy na začiatku mesiaca odložíte bokom. Samozrejme, ak sú výdavky naozaj vysoké, je v poriadku ušetriť aj menej a postupne stupňovať pri zvyšovaní príjmu. Nábehová krivka platu je výrazná najmä pri mladých ľuďoch po skončení školy. Nastupujú so základnou mzdou, ktorá sa časom zvýši.

„Častokrát učitelia nevedia, akým spôsobom finančnú gramotnosť uchopiť a prakticky vysvetliť."

Spomínaných 10 % však nie je kľúčových, ak máte návyk a pravidelne si budujete rezervu, ktorá vykryje váš príjem na tri až šesť mesiacov. Železná rezerva sa buduje maximálne na pol roka výpadku vášho pravidelného príjmu. Neviete, čo sa vám môže stať – úraz, choroba alebo strata zamestnania. V takom prípade siahate na železnú rezervu.

Kde by sme mali sporiť? Je lepšie zvoliť sporiaci alebo bežný účet?
Existujú rôzne sporiace produkty. Vhodná je kombinácia bežného účtu so sporiacim účtom alebo sporiacim podúčtom. Podstatná je likvidita, ktorú ponúkajú. Likvidita znamená, že peniaze máte k dispozícii prakticky hneď. Najväčšia likvidita je na bežnom účte. Peniaze si odtiaľ môžete vybrať kartou alebo prevodným príkazom. Ak zvolíte termínované produkty, musíte počítať s obmedzenou likviditou. Peniaze môžete vybrať až po určitej dobe, inak hrozí penalizácia. Kombinácia bežného účtu so sporiacim účtom je dobrá práve preto, že likvidita je rovnaká ako na bežnom účte. Peniaze, ktoré máte bokom, môžete vybrať bez poplatkov. Úroková sadzba však predstavuje veľkú nevýhodu. V dnešných časoch nedokáže nijako zabojovať proti inflácii.

Výber účtu teda záleží od našich preferencií či plánov. Aký je najvhodnejší práve pre študenta?
Študentské účty ponúkajú banky až do 26-tich rokov života. Ich výhoda je vedenie účtu zadarmo alebo za nízky poplatok. Pokiaľ ide o sporiaci produkt na železnú rezervu, je úplne postačujúci sporiaci účet. Ak však investujete s nejakým cieľom, na štúdium alebo cestovanie, nie je to najvhodnejšia možnosť. Vždy je kľúčový investičný cieľ, podľa ktorého si určíte produkt. Dôležitý je aj investičný horizont, teda ako ďaleko je váš cieľ.

Peniaze, ktoré si ušetríme, môžeme aj investovať. Investovanie je aktuálne trend, ktorý sa rozšíril aj medzi mladými ľuďmi. Čo znamená reálne investovať?
Všeobecne investovanie znamená umiestniť peniaze na finančné trhy. Hlavný princíp predstavuje zhodnotenie finančných prostriedkov, kedy peniaze vymením za nejaký iný typ hodnoty. Veľa Slovákov pri investovaní tento pojem chápe ešte širšie ako len v rámci finančných trhov. Mnohí dnes investujú do nehnuteľností. Ale keď nemáte toľko peňazí, aby ste si kúpili byt, môžete investovať na finančných trhoch v prostredí realitných fondov.

Okrem toho ľudia nakupujú akcie, dlhopisy, bankové úložky a podobne. Každý vklad má svoje výhody a nevýhody. Veľmi moderné, no rizikové, sú dnes bitcoinové alebo iné investície v oblasti kryptoaktív. Protipólom investovania je špekulácia. Snaha rýchlo zarobiť, niečo kúpiť, potom predávať a kalkulovať cenu. V týchto záležitostiach hráme ruletu. Seriózne investovanie je snaha zhodnotiť svoje prostriedky s cieľom dosiahnuť investičný cieľ.

Veľa mladých ľudí sa nepozerá na hlavný dôvod investovania. V súčasnosti sa to stalo trendom a mnohí si ho chcú len vyskúšať. Oplatí sa investovať od mladšieho veku?
Investujem s investičným cieľom. Ním môže byť dôchodok alebo budúca kúpa nehnuteľnosti, pretože dnes vám nikto nedá stopercentnú hypotéku. Potrebujete si šetriť. Keď si šetríte z istiny a odkladáte si peniaze doma alebo na nejaký sporiaci účet, zhodnotenie je veľmi nízke. Tým pádom nemáte multiplikačný efekt, ktorý je základom investovania.

„Mladí dôchodok neriešia. Používajú argument, že sa ho ani nedožijú."

Ako ste povedali, vyskúšať si to je kľúčové. Takáto skúsenosť je úplne v poriadku a pokojne ju odporúčam. Platí však jedna dôležitá zásada. Skúšať by ste mali len s tým, čo vám nevadí stratiť. Vďaka tomu zistíte, ako fungujú virtuálne peniaze, aké sú jednotlivé kryptomeny, ako sa hýbu kryptoburzy. Ale vedzte, že idete do extrémneho rizika. Pripraviť sa môžete aj na stratu všetkých investovaných finančných prostriedkov.

Často riešená téma je dôchodok. Vzhľadom na demografické prognózy hrozí našej generácii, že nám nebude garantovaný. Má na to mladý človek myslieť už teraz alebo sa tejto téme stačí venovať až v neskoršom veku?
Skúsenosti všade vo svete, nielen na Slovensku, sú také, že mladí neriešia

dôchodok. Dokonca aj starší. Myslia si, že je ďaleko alebo používajú argument, že sa ho ani nedožijú. Potom príde 60. rok života, kedy sa blíži vek odchodu do dôchodku a zrazu zistia, že nemajú úspory. Vtedy je už ale neskoro.

Pri dôchodkovom sporení je vaším najväčším priateľom čas. Čím ste mladší, tým máte viac priestoru na šetrenie. Môžete si pravidelne odkladať aj pomerne malú sumu, napríklad na akciových trhoch. S priemerným zhodnotením niekoľko percent ročne vám dôchodok bude z veľkej časti tvoriť práve výnos.

„Odložiť si 10 % z výplaty ako železnú rezervu by mali spraviť ľudia ako prvé.“

Istina, ktorú ste si odkladali, bude menšia časť dôchodkových úspor. Aktuálna dôchodková reforma zaviedla základné princípy v druhom pilieri ako aj povinný vstup, presmerovanie úspor do akciových fondov a indexových fondov.

Takže mladí by dôchodok mali začať riešiť čím skôr?
Určite áno. Odporúčam aj tretí pilier, teda ďalšie doplnkové dôchodkové schémy. Tam si však odkladať nemusíte, ak máte peniaze uložené iným spôsobom. Odkladať si na dôchodok čo najskôr je dôvodom demografickej predikcie, ktorá sa týka už narodených ľudí. Dnes ešte stále viac ako dvaja ľudia pracujú na jedného dôchodcu na Slovensku. Môžeme povedať, že ide o rizikový model, v ktorom dôchodkový systém nestačí financovať dôchodcov priebežným spôsobom. Po roku 2040 sa to otočí a neskôr po roku 2060 to už bude 1 : 1.

Ak by som si teraz chcela otvoriť druhý pilier, stačí ísť do mojej banky?
Áno. Od budúceho roka vás ďalej presmeruje štát podľa vášho veku. Svoj budúci dôchodok nenechávajte na štát a postarajte sa o neho už teraz.

Ak by niekomu nestačili tieto rady, môže sa obrátiť na finančného poradcu. Čo vlastne znamená mať takéhoto poradcu?
Podľa zákonného pojmu finanční poradcovia alebo finanční sprostredkovatelia sú ľudia, ktorí pomáhajú ich zákazníkom s financiami. Sú motivovaní a platení finančnými inštitúciami, ktoré ponúkajú dané produkty. Ak vám finančný poradca vybavuje hypotéku, má z toho odmenu od banky. Samostatne nezávislých finančných poradcov je na Slovensku veľmi málo, pretože klienti za finančné rady nie sú zvyknutí platiť. V zahraničí to však funguje ako bežná prax.

Slovenskí poradcovia sú závislí od produktov konkrétnych spoločností, bánk či poisťovní. Neznamená to, že vám môžu dať zlú radu, ale ponúknu vám nejaký vejár možností. Dôležité z vášho pohľadu je pýtať sa a overovať si veci, ktoré vám hovoria. Nevadí, ak neviete klásť kvalifikované otázky, lebo sa vo financiách cítite stratený. Pýtajte sa na všetko, čomu nerozumiete. Ak sa vám odpoveď zdá nezrozumiteľná, vyhľadajte radšej niekoho iného. Ak vás niekto odbije odpoveďou, že to nie je dôležité alebo cítite nátlak pre kúpu konkrétneho produktu, nie je v poriadku.

Je lepšie si zvoliť poradcu v rámci banky alebo vyhľadať skôr tretiu osobu?
To je ťažko povedať. Banka vám na pobočke ponúkne len vlastné produkty. Nezávislý poradca doporučí produkty viacerých bánk. Dokáže ich lepšie porovnať. Dnes je veľmi užitočné skúsiť aj webových porovnávačov, ktorí sú v podstate tiež finanční poradcovia. Tí vám poskytnú základnú rešerš, porovnajú ceny, výhody a nevýhody produktov. To isté robíte aj pri kúpe tovarov cez e-shop. Ak si chcete niečo kúpiť, hodíte to do vyhľadávača a porovnáte si kvalitu a jednotlivé parametre produktu. Úplne rovnako to funguje aj vo financiách.

Autorka: Barbora Hudáková
Foto: atteliér/Ivana Fusek

ROMAN FUSEK
Je riaditeľom Odboru ochrany finančných spotrebiteľov v rámci vzdelávacieho projektu Národnej banky Slovenska 5peňazí. Poskytuje rady v oblasti financií. Je členom tímu odborníkov NBS, ktorý sa snaží zvýšiť úroveň finančnej gramotnosti Slovákov.

Cieľom edukačného programu 5peňazí je poskytovať rady v oblasti financií, a tým zvýšiť úroveň finančnej gramotnosti.

VIETE SA ORIENTOVAŤ V BANKOVÝCH TERMÍNOCH ?

TERMÍNOVANÝ VKLAD

Je bankový produkt, ktorý umožňuje zhodnotiť voľné finančné prostriedky počas pevne stanoveného obdobia. Počas doby viazanosti termínovaného vkladu sa úrok nemení. Po uplynutí doby, na ktorú bol vklad uložený, si peňažné prostriedky môžeme vybrať, alebo sa rozhodnúť ich ďalej zhodnocovať.

BEŽNÝ ÚČET

Ide o depozitný produkt banky bez výpovednej lehoty. S prostriedkami uloženými na bežnom účte môžeme kedykoľvek manipulovať. K peniazom máme okamžitý prístup, hotovostný alebo bezhotovostný.

SPORIACI ÚČET

Je účet, ktorý nám banky často ponúkajú k bežnému účtu. Je vhodný predovšetkým na krátkodobé sporenie, ku ktorému máme prístup hneď, keď potrebujeme. Je ideálny na tvorbu finančnej rezervy.

ÚROKOVÁ SADZBA

Je cena, ktorú je dlžník povinný zaplatiť veriteľovi za požičanie finančnej čiastky, na základe dohody s veriteľom na istý čas. Vyznačuje sa ako rozdiel medzi vypožičanou a vrátenou finančnou čiastkou. Vyjadruje sa v percentách per annum (na jeden rok).

ISTINA

Je to aktuálny zostatok dlhu, z ktorého banka počíta výšku úrokov, a ktorá sa splácaním znižuje. Predstavuje pomernú časť dlhu bez úrokov.

HYPOTÉKA

Je špeciálny dlhodobý bankový úver, ktorý poskytuje finančná inštitúcia na nadobudnutie, výstavbu alebo rekonštrukciu nehnuteľnosti alebo na splatenie iných úverov v bankách. Podstata je, že úver je zabezpečený nehnuteľnosťou v SR.

SPOTREBITEĽSKÝ ÚVER

Je dočasné poskytnutie peňažných prostriedkov na základe zmluvy o spotrebiteľskom úvere vo forme pôžičky, úveru, odloženej platby alebo obdobnej finančnej pomoci poskytnutej veriteľom spotrebiteľovi.

LIKVIDITA

Je platobná schopnosť uhradiť splatné záväzky voči niekomu riadne a včas.

DRUHÝ PILIER

Predstavuje dobrovoľné dôchodkové sporenie. Vstup do druhého piliera pre osoby mladšie ako 35 rokov je dobrovoľný. Po vstupe sa však starobné dôchodkové sporenie stáva povinné a spolu s prvým pilierom tvorí základný systém dôchodkového zabezpečenia.

TRETÍ PILIER

Je dobrovoľné doplnkové dôchodkové sporenie, v ktorom sú finančné prostriedky účastníkov spravované doplnkovými dôchodkovými spoločnosťami. Jeho úlohou je poskytnúť doplnkový dôchodkový príjem v starobe.

PODIELOVÝ FOND

Je spoločný majetok viacerých osôb (podielnikov), ktorý vznikol tak, že špeciálna spoločnosť vydala cenné papiere (podielové listy), ktoré následne investovala. Vo všeobecnosti poznáme fondy dlhopisové, akciové, realitné, indexové a zmiešané.

AKCIOVÉ FONDY

Sú podielové fondy, ktoré si spomedzi ostatných fondov najvýhodnejšie. Ich hodnota však najviac kolíše. Odporúča sa pri nich investičný horizont aspoň 5 rokov.

INDEXOVÝ FOND

Je podielový fond (ETF), ktorý sa drží špecifických pravidiel, aby sledoval vývoj košíka vybraných investícií. Jeho účelom je kopírovať vývoj hodnoty určitého indexu. Môže kopírovať burzové indexy, menové páry, dlhopisy a komodity.

Zdroj: employment.gov.sk, 5penazi.sk, financnykompas.sk, juls.savba.sk, Autorka: Barbora Hudáková, Grafička: Simona Benková

Trnavskí študenti: Finančná rezerva je pre mladého človeka dôležitá

Dôležitosť finančnej gramotnosti sa dostáva čoraz viac do popredia. Študenti UCM nám opísali, ako sa snažia narábať so svojimi financiami, pričom uvedené výdavky nezahŕňajú jedlo a nájom.

Lukáš - 3. Bc. TEDI

Moje mesačné výdavky, pokiaľ nerátam jedlo a nájom, sa pohybujú v rozmedzí 100 až 200 eur. Najčastejšie míňam na cigarety, občas na „skiny“ (pozn. red. vylepšenia) do hry League of Legends či na cestovanie vlakom, ak sú bezplatné lístky vypredané. Peniaze získavam zo streamov, komentovania e-športových podujatí a občasných spoluprác. Snažím sa odkladať si ich, avšak závisí to aj od toho, aký mám príjem v danom mesiaci. Zväčša ide o sumu od 50 do 250 eur. Prvú brigádu som mal v roku 2018. Išlo o umývanie fariem v Nórsku pre bratovu firmu. Myslím si, že je dôležité, aby si mladí ľudia odkladali financie. Ale, je rozdiel, či ich investujú alebo premrhajú na zbytočnosti.

Miška - 3. Bc. KOMU

Pravidelne si platím Spotify, občas si kúpim kozmetiku alebo knihu. Snažím sa nemíňať veľa a vždy si premyslím, či danú vec naozaj potrebujem. Sú mesiace, kedy miniem viac, ale zväčša ide o sumu pohybujúcu sa okolo 40 eur. Čo sa týka investovania, nevyznám sa v tom, avšak v budúcnosti možno skúsim investíciu napríklad do zlata. Momentálne nepracujem, keďže mi to školské povinnosti nedovolia. Peniaze získavam od rodičov alebo z darčekov na narodeniny či na Vianoce. V budúcnosti si však plánujem nájsť prácu, aby som bola finančne nezávislá. Počas strednej školy som pracovala na mestskom úrade v mojom meste, pretože som si chcela niečo zarobiť pred nástupom na univerzitu.

Sofia - 3. Bc. KOMU

Najčastejšie nakupujem, ak sa potrebujem cítiť lepšie. Zväčša ide o oblečenie, kozmetiku, knihy či kultúru, ale nikdy nejde o príliš veľkú čiastku. Do „second handu“ chodím napríklad vtedy, keď im ceny klesnú na minimum. To, koľko miniem mesačne, som už prestala počítať. Sporím pri platbe kartou, čo znamená, že pár percent mi odíde na sporiaci účet. Okrem toho si odkladám z výplaty, ale vždy ide o rôznu sumu. Brigádujem v rôznych odvetviach, napríklad ako promotérka alebo animátorka voľného času. V neposlednom rade mi ale finančne pomáhajú aj rodičia. Myslím si, že celkové narábanie s peniazmi sa môže ukázať ako osobná filozofia jedinca. Prvú prácu som mala v 15-tich, mojou motiváciou boli vlastné financie.

Tatiana - 1. Mgr. FSV

Míňam na veci, ktoré dokážu spríjemniť bežný život. Zväčšia ide o kozmetiku, rastliny, veci z ezoterických obchodov a oblečenie, ktoré kupujem viac-menej v „second handoch“. Niektoré výdavky sa neopakujú každý mesiac, ako napríklad vystúpenia obľúbených interpretov, tetovania či pomôcky na robenie nechtov. Mesačne miniem okolo 400 eur. Zarábam si tým, že predávam svoje staré veci, ale pomáhajú mi aj rodičia. Šetrím si na horšie časy, ak by som náhodou zostala úplne bez príjmu. Ako každé dedinské dieťa som sa počas základnej školy snažila si privyrobiť zberom a predajom čučoriedok. Neskôr v 16-tich som mala prvú reálnu prácu ako čašníčka v reštaurácii. Chcela som si zarobiť na vodičský preukaz.

Dávid - 3. Bc. KOMU

Peniaze míňam na každodenný život, ktorý zahŕňa tankovanie a socializáciu. Zväčša ide o sumu pohybujúcu sa do 300 eur. Okrem toho sa snažím si odkladať, pretože nikdy neviem, do akej situácie sa dostanem. V minulosti som aj investoval, ale v súčasnosti na to nemám možnosti. Nepracujem, aktuálny rozvrh nedokážem skombinovať so zamestnaním, v ktorom som doposiaľ pracoval. Držím sa názoru, že je potrebné byť od mladého veku dostatočne finančne gramotný. Môže nám to do budúcnosti pomôcť s finančnou nezávislosťou.

Žaneta - 1. Mgr. FSV

Mesačne miniem približne 350 eur. Ide o bežné veci ako cigarety, tankovanie, paušál či stretnutie s kamarátmi na káve. Momentálne sa k mojim výdavkom pridali aj vianočné nákupy. Dokážem si odložiť približne 50 eur za mesiac a okrem toho investujem aj do ETF fondov. Myslím si, že ľudia by si mali odkladať peniaze už len kvôli psychickej pohode, nakoľko je lepšie mať našetrené. Momentálne pracujem prostredníctvom dohody o brigádnickej práci študenta, ale sú mesiace, kedy na brigádu nejdem. Financie získavam aj z výživného a študentských dávok.

Tereza - 1. Bc. MARK

Moje mesačné výdavky sa pohybujú od 20 do 60 eur. Zahŕňajú nákup oblečenia, dáta, cestovanie a tréningy. Snažím sa nemíňať veľa a mesačne si dokážem ušetriť približne 100 eur. Pracujem pre jedného člena rodiny v podobe online práce. Okrem toho mi prispievajú aj rodičia. Zaujímam sa o online podnikanie, čo mi príde ako dobrá investícia. V súčasnosti peniaze, ktoré len tak „stoja“, strácajú na hodnote. Prvú brigádu som mala ako 16-ročná, išlo o prácu v gastre. Zaplatila som si za ňu dovolenku.

Adam - 2. Mgr. TEDI

K mojim pravidelným mesačným výdavkom patrí údržba auta. Začal som aj s kúpou starších, vzácnejších časopisov a hier. Pred Vianocami zvyknem míňať viac, avšak bežne ide o čiastku do 300 eur. Peniaze sa snažím si odkladať, plánujem si začať šetriť na bývanie. Prispievajú mi rodičia, ale privyrábam si aj sám brigádou. Čoraz viac rozmýšľam nad živnosťou. Prvú prácu som mal v 16-tich, pričom motiváciou bola kúpa auta. V budúcnosti by som si chcel šetriť na súkromný dôchodok.

Dominika - 2. Mgr. KOMU

Okrem nájmu a stravy najviac míňam na kozmetiku a oblečenie. Spolu so všetkými položkami mesačne miniem v priemere 350 eur. Okrem toho mám v banke nastavený trvalý príkaz, čo znamená, že z výplaty mi každý mesiac odíde na sporiaci účet 100 eur. Pracujem v rámci brigádnickej dohody ako webová editorka.

Autorka: Lenka Šamajová
Foto: atteliér/Natália Ševčíková, archív respondentov
Zdroj: dfg.sk

Ak je niečo dostupné, automaticky to chceme, hovorí produktový konzultant

Hranice konzumerizmu nikto nedefinoval, preto je ťažké nájsť spôsob, ako toto správanie pri nakupovaní kontrolovať, tvrdí zakladateľ behaviorálnej poradenskej spoločnosti Diverze Consulting Peter Múčka.

Zaoberáte sa ekonomickým trhom. Ako by ste popísali konzumerizmus?
Charakterizoval by som ho ako myšlienku na zvýšenie spotreby tovarov a služieb na trhu, kedy ľudia kupujú viac ako skutočne potrebujú, a tým vytvárajú prebytok. Nakupujú veci, ktoré majú radi, páčia sa im alebo o nich počuli, no v skutočnosti ich nepotrebujú. Konzumerizmus ako taký však presnú definíciu nemá.

Kde podľa vás pramení a ako sa prvýkrát prejaví?
Podľa môjho názoru je v nás od narodenia a postupne sa stupňuje. Napríklad, keď ide dieťa s rodičmi do obchodu, vidí tam nejakú sladkosť alebo hračku a veľmi ju chce. Dieťa samozrejme nevie zvážiť, či ju potrebuje alebo nie, ale vyzerá dobre, videlo ju v televízii alebo medzi kamarátmi a automaticky na ňu ukáže, že ju chce.

Keď to rodičia posúdia a povedia nie, nastáva plač. Môžeme to nazvať prvým prejavom konzumerizmu. Tým pádom sa dá povedať, že to máme istým spôsobom v sebe zakorenené, tie emócie sú v nás odjakživa.

Prečo je konzumerizmus lákavý?
Najmä pre našu náklonnosť k dostupnosti. Ak je niečo ľahko dostupné, automaticky to chceme. Napríklad Coca-Cola, prečo ju pijeme? Lebo ju nájdeme skoro v každom obchode. Na tomto princípe sa zakladá celý konzumerizmus. Ľudia môžu mať všetko, čo chcú a to takmer okamžite. V histórii sa to nedialo, pretože kedysi to boli veľké korporácie, ktoré tvorili produkty. Teraz môže aj malá firma vďaka technológiám predávať výrobky celému svetu.

„Pri nakupovaní si môžeme nechať pár dní na premyslenie, či danú vec skutočne potrebujeme alebo sa len chceme zapáčiť."

Konzumerizmu pomáha tiež cesta najmenšieho odporu. Ľudia idú na internet, párkrát kliknú a o chvíľu majú produkt pred domom. Okrem toho rozhoduje aj sociálne schválenie. Kedysi sme si kúpili niečo, čo mal aj sused, no dnes je náš sused celý svet. Čo vidíme na Instagrame, TikToku, Facebooku a hlavne medzi influencermi, to chceme aj my.

Prečo tomu toľko ľudí podľahne?
Ako som povedal, je s nami už od narodenia a my, ľudia sme boli stvorení nedokonalo, čo nás zároveň aj robí jedinečnými. Táto nedokonalosť takisto znamená, že robíme iracionálne chyby, a tým prechádzame do niečoho, čo sa nazýva bounded rationality alebo bounded self-control.

Opíšme si teóriu bounded rationality (obmedzenej racionality).
Je to takzvane ohraničená realita a hovorí o tom, že človek nemá dostatok informácií alebo znalostí. Zároveň tu zohráva rolu aj čas, pretože človek nemá na rozhodovanie rok, ale len istý krátky časový úsek. Tým do toho vkladáme emócie a následkom toho robíme namiesto správnych nákupov uspokojivé. Čiže vyberáme alternatívu, o ktorej si myslíme, že je pre nás najlepšia. Väčšinou však nie je správna, hlavne z ekologického hľadiska. Alebo to je niečo, čo nevyhnutne nepotrebujeme.

„Kedysi sme si kúpili niečo, čo mal aj sused, no dnes je náš sused celý svet. Chceme to, čo vidíme na sociálnych sieťach."

A čo bounded self-control (obmedzená sebakontrola)?
Táto teória je o tom, že spotrebitelia racionálne premýšľajú a vedia, že keď tovar presiahne užitočnosť, prestanú si ho kupovať. Napríklad, keď máme množstvo tričiek, ďalšie si už nekúpime. Avšak túto sebakontrolu máme veľmi ohraničenú alebo je veľmi nízka, a tým sme, ako som už spomínal, istým spôsobom nedokonalí a určité predispozície nás vedú práve ku konzumerizmu.

Dokážeme ho ovládať a kontrolovať naše správanie počas nákupov?
Do určitej miery áno. Je to však veľmi subjektívne, pretože kým niekto potrebuje len jedno auto pre celú rodinu, pre iných sú tak akurát štyri, aby mal každý v rodine vlastné. Napriek tomu vieme trénovať naše myšlienky. Uvedomiť si, že nepotrebujeme hneď všetko, na čo si zmyslíme, alebo si nemusíme znova kúpiť niečo, čo už máme. Môžeme si nechať niekoľko dní na to, aby sme si premysleli, či to skutočne potrebujeme alebo sa len chceme niekomu zapáčiť. Keď sa už pre danú vec rozhodneme, je fajn, aby bola skôr z udržateľných zdrojov, prípadne od lokálnych a menších výrobcov.

„Konzumerizmus je síce zlý, ale poháňa ekonomiku. Peniaze sa musia hýbať."

Povedal by som, že pri nakupovaní funguje-me na princípe horúceho taniera. Pokiaľ sa nepopálime a nebudeme niesť následky za naše činy, nepoučíme sa. Čiže napríklad, ak si nepozrieme nejaký dokument o súčasnej situácii na planéte a nevstúpime si do svedomia, budeme nakupovať aj naďalej.

Čo tým chceme v sebe uspokojiť?
My, ľudia uplatňujeme princíp vyhýbaniu sa bolesti a odmien. Keď nás bolí chrbát, môžeme vyhľadať doktora alebo si dopra-jeme niečo lepšie a ideme na wellness. To je problém konzumerizmu, spája obe veci dokopy. Racionalizujeme, že niečo potre-bujeme, aby sme mali pohodlnejší život a cítili sa dobre.

Ako ďaleko to môže zájsť?
Myslím, že po fyzickej stránke veľmi ďaleko a môže to byť naozaj zlé. Veľkú účasť na tom majú najmä sociálne siete ako Instagram, ktorý nie vždy odzrkadľuje skutočný svet. Tiež sa môžeme rozprávať o TikToku, ktorý dáva mladým ľuďom endorfíny po zhliadnu-tí ďalšieho a ďalšieho videa, až sa stanú zá-vislými. Toto celé umocňuje konzumerizmus. Dostane sa tak aj do reálneho života a našich nákupov, pretože máme pocit, že potrebuje-me čoraz viac.

„Konzumerizmus funguje na princípe horúceho taniera. Pokiaľ sa nepopálime, nepoučíme sa."

Môže sa stať, že aktuálne stúpanie cien odradí ľudí od prílišného nakupovania?
Áno aj nie. Ľudia budú rozhodne šetriť a nakupovať menej, avšak horšia časť je, že sa budú snažiť nakupovať práve lacnejšie veci. Tie majú v konečnom dôsledku ešte väčšiu záťaž na ekológiu a životné prostredie. Čiže, keď si to zhrnieme, môže to byť ešte horšie.

Veľa ľudí konzumerizmus odsudzuje, no sú aj takí, ktorí majú vďaka nemu prácu. Čo si o tom myslíte?
Sám by som bol rád, keby neexistoval, no pravdou je, že poháňa ekonomiku. Síce je zlý, ale akú má alternatívu? Nemáme inú mož-nosť, pretože peniaze sa musia hýbať. Ľudia na ňom vybudovali všetky systémy a celé fungovanie. Keby každý šetril, ekono-mika sa zastaví a všetko padne.

Je konzumerizmus viac rozšírený online alebo v realite?
Určite online, pretože nákup na internete je jednoduchší ako ísť do kamenného ob-chodu. Ja sám som ten typ. Nechce sa mi tam stáť, pozerať, vyberať si, rozprávať sa s predavačmi a nakoniec to celé odniesť domov. Jednoduchšie je vybrať si online.

„Ľudia môžu mať všetko, čo chcú a to takmer okamžite."

Ako je na tom Slovensko v porovnaní s inými krajinami?
Naša krajina je niekde v strede. Ľudia musia mať, samozrejme, peniaze, aby mohli naku-povať a je známe, že Slovensko nepatrí medzi najbohatšie, ale ani medzi najchudobnejšie štáty. Tým pádom je na stredovej čiare a ob-čas sa otáča skôr na stranu konzumerizmu ako proti nemu.

Spomínali ste dokumenty, ktoré nám vedia nastaviť zrkadlo a pomôcť ne-podľahnúť spotrebnému nakupovaniu. Máte nejaké tipy?
Áno, napríklad Netflix má mnoho do-kumentárnych filmov o konzumerizme a bojoch proti nemu. Jedným z nich je Seaspiracy, v ktorom tvorcovia vyobrazi-li znečisťovanie morí a lovenie rýb. Ďalej Planet Earth, krásne vyobrazenie zeme, jej fungovanie a problémy. Rozhodne odporú-čam každému si to pozrieť.

Autorka: Karolína Račková
Foto: Archív respondenta

Konzumerizmu vieme predísť tak, že budeme nakupovať u lokálnych a menších výrobcov.

PETER MÚČKA
Svoju kariéru začínal vo financiách v spoločnostiach Sympatia Financie, neskôr radil firmám pri nákupe a predaji. Založil menšiu agentúru Diverze Consulting, ktorá sa venovala behaviorálnemu poradenstvu pre e-commerce biznisy. Momentálne pracuje pre Creative Dock ako produktový konzultant pre budovanie mobilnej finančnej aplikácie v 12 krajinách blízkeho východu a Ázie.

HAJLAJT

Ďakujeme,

za krásnych 20 rokov.

Časopis atteliér oslávil svoje 20. výročie. Prvé číslo (ešte s jedným t) vzniklo v skromných podmienkach v suteréne na Skladovej a vyšlo v roku 2003. Tlačil sa na školskom risografe a prvé dva ročníky vychádzali na preložených nezopnutých A3-kách.

Šéfredaktorský post zastávali Martina Mitterpachová, Juraj Koník, Katarína Rosinová, Martina Havranová, Viktória Mirvajová, Andrej Knap, Magdaléna Švecová, Dominika Cifrová, Romana Haluščíková, Peter Dlhopolec, Juraj Rakučiak a Šimona Tomková. Od septembra 2022 je šéfredaktorkou Bernadetta Čaranová.

Autor: fmk.sk

Bezpečnostný manažér Tatrabanky: Pri podvode treba rýchlo reagovať

Za uplynulý polrok odhalili mesačne viac ako sto podvodných internetových stránok. Útočníci sa zameriavajú na emočnú stránku človeka. Svoje o tom vie aj bezpečnostný manažér Tatrabanky Jozef Úroda, ktorý vzdeláva o podvodoch.

ICT & Security risk manažér, tak znie vaša oficiálna pozícia. Čo všetko si pod ňou môžeme predstaviť?
Veľmi málo ľudí jej rozumie, skôr tí, ktorí sa pohybujú priamo v informačnej bezpečnosti. Odvíja sa od manažmentu rizík, ktorý sa zameriava na informačné a komunikačné technológie. To je presne tá skratka ICT (information and communications technology). My, klienti, banku vnímame ako inštitúciu na úvery, karty, pôžičky. Je to ale jeden veľký softvérový dom. Musíme zákazníkom garantovať, že všetko, čo zastrešujeme, je bezpečné.

Čiže je to veľká zodpovednosť.
Samozrejme. Nechcem to prirovnávať k medicíne, ale ak potrebujete operáciu, nepôjdete k zubárovi. V rámci informačnej bezpečnosti je to taká paralela, pretože tá sa skladá z viacerých komplexných kapitol. Nejaké aplikácie môžu predstavovať riziko. Úlohou je preložiť ho aj do normálneho jazyka pre biznis ľudí.

Ako vyzerá váš deň v práci?
Ak práve neposudzujem bezpečnostné riziká, venujem sa metodickej bezpečnosti. Technické požiadavky sa musia dokumentovať, čiže môj pracovný deň vyzerá aj tak, že spravujem a distribuujem všetko do fungovania banky. Okrem toho aj vzdelávam v oblasti digitálnej bezpečnosti, interne aj externe, pretože technických hrozieb je naozaj veľa.

„Útočník sa snaží pripraviť koktail hormónov, ktoré na nás vplývajú."

Načo sa zameriavate pri školeniach, či už interných alebo externých?
Ukazujem im viacero typov podvodov. Napríklad e-mail, ktorý sa javí ako od vysoko postaveného manažéra inštitúcie, možno finančného riaditeľa. V skutočnosti je fiktívny a ak zamestnanec firmy naletí, firma príde o peniaze. Školenia sú dôležité a snažíme sa ich robiť aj formou pravidelného e-learningu a aktivít, ktoré budú zamestnancov lákať zapojiť sa.

Vytvorili sme platformu, kde je virtuálna postavička, taký bezpečnostný influencer. Touto formou vnášame do menej sexy témy, informačnej bezpečnosti, zaujímavé a lákavé prvky, ktoré zamestnancov zaujmu.

Jedným z podvodov je aj phishing. Ja ho vnímam ako zistenie osobných údajov, ale čo všetko zahŕňa?
Je to útok, ktorý sa zameriava práve na ľudský aspekt. Útočník smeruje celú svoju aktivitu na oklamanie potenciálnej obete. Naozaj rybárči na človeka, keďže mu nadhadzuje návnadu cez komunikačný prostriedok.

E-mail, SMS, telefonát – týmto všetkým nás vedia zasiahnuť. Cez e-mail je to phising, cez SMS smishing. Nie je podstatná definícia, dôležité je vedieť vyhodnotiť situáciu a zistiť, kedy k podvodu dochádza.

Útokov stále pribúda. Kedy ste pocítili najväčší nárast?
Posledný rok sa s nimi roztrhlo vrece. Kameňom úrazu je to, že prepneme z racionálneho do emocionálneho rozmýšľania. Aj teória sociálneho inžinierstva vraví o tom, že útočník sa snaží pripraviť koktail hormónov, ktoré na nás vplývajú. Po tomto nasleduje druhá časť, link odkazujúci na stránku, kde máme zadať osobné alebo platobné údaje.

Pred pol rokom nastal taký ošiaľ, že sme v rámci jedného mesiaca museli nahlásiť vyše 100 rôznych linkov. Naozaj to vyzerá, ako keby nad tým útočník celý deň sedel a vytváral nové URL adresy.

Aká je podľa vás najhoršia forma podvodu?
Smutné je, keď klient príde o celoživotné úspory mihnutím oka. Všetko je teraz online. Skoro každú vec si vieme kúpiť na internete. Nebezpečnou vecou môžu byť aj súťaže, kedy sa od radosti podelíme o svoje údaje. Presne táto emócia nás pri podvode oslabí. Zákerné je tiež, keď útočník maskuje svoju identitu. Vyzerá to, ako by nám volala polícia alebo banka, no v skutočnosti je to podvod.

Čo všetko sa dá zistiť z bankových údajov, ktoré obeť na linku vyplní?
Závisí to od toho, do akej miery klient spolupracuje s útočníkom. Najčastejšie sú údaje z platobnej karty presunuté napríklad do Google Pay. Ak mu dá klient aj aktivačný kód, povolí mu vykonávať platby cez jeho platobnú kartu.

Čo napríklad s Internet bankingom, vie sa dostať aj tam?
V tomto prípade, aj keď získa údaje, platby nevie vykonať. Vyžaduje si to viacero autorizácií. Skôr sa deje to, že obeť útoku sa zľakne a začne presúvať peniaze na iné, kvázi zabezpečené účty, kedy už útočník nepotrebuje ani žiadne údaje. Obeť mu teda rovno odovzdá financie.

„Odporúčam nastaviť si denný limit alebo zablokovať platby do krajín tretieho sveta."

Ja mám nepríjemnú skúsenosť s aplikáciou Vinted. So sesternicou sme sa preklikli cez link a v domnienke, že vypĺňame údaje Slovenskej pošty, to od nás pýtalo platobné údaje. Výkričníkom bola pre nás kolónka „zostatok na účte". Otázka preto znie, čo všetko by sme mali vypĺňať pri onlinovej platbe?
Primárne stále vypĺňame číslo karty, expiráciu a CVV kód. Určite by sme ich nemali zadávať, ak nám niekto pošle link, cez ktorý sa dostaneme k vypĺňaniu platobných údajov. Ak niekto žiada tieto údaje, a teda aj CVV kód, v tom momente by sme sa mali obávať, že ide o podvod. Rovnako aj o zneužitie karty, ktorú by sme si mali hneď zablokovať. Rozhodne by to nikdy nemalo vyžadovať ani náš zostatok na účte.

CVV kód je posledná kľučka k tomu, aby sa podvodník dostal k účtu?
Ja som z povolania paranoidný a do istej miery to odporúčam aj čitateľom. Ak by som zadal číslo karty a jej expiráciu a zistil by som, že to je podvod, už vtedy by som si kartu zablokoval. Väčšinou ide o túto trojkombináciu vrátane CVV kódu.

„Je smutné, keď klient príde o celoživotné úspory mihnutím oka."

Na všetky platby v internetovom a digitálnom prostredí využívam jednorazovú platobnú kartu. V aplikácii banky mi ju automaticky vygeneruje a zadám ju na stránke. Ak by som bol obeťou podvodu, vďaka virtuálnej, reálne neexistujúcej karte prídem len o danú sumu, nie o celú platobnú kartu s prístupom k môjmu účtu.

Dá sa táto karta vygenerovať aj pri päťurových platbách?
Ja si ju generujem stále, bez ohľadu na sumu. Je to len pár klikov navyše a vie to veľa zachrániť. Samotná výška sumy je pri kradnutí karty nepodstatná. Niekedy sa robia podvody tak, že síce platíme 3-eurovú položku, no nevšimneme si desatinnú čiarku. Až neskoro zistíme, že sme poslali 300 eur.

„Presun do digitálneho sveta ide rýchlo, no vzdelávanie o rizikách zaostáva."

Čo robiť, ak sme sa už dali nachytať? Aké by mali byť naše prvé kroky?
Dôležitý je reakčný čas. Ak sa staneme obeťou podvodu, najlepšie je zablokovať si kartu. Najskôr kontaktovať svoju banku, aby vedela rozbehnúť procesy s bankou,do ktorej peniaze smerovali a zablokovať ich. Niekedy ide o biele kone, ktorých cieľom je vytiahnuť peniaze z bankomatu – aj vtedy treba hneď telefonovať.

Platby, ktoré smerujú mimo Európy, je ťažšie vystopovať, najmä ak si nie ste istí, či ste boli súčasťou podvodu alebo nie. Radšej zavolajte na call centrum banky. Čím rýchlejšia je reakcia, tým väčšia je pravdepodobnosť minimalizácie straty.

Môže pomôcť aj to, ak máme v aplikácii zastavené platby do krajín tretieho sveta?
Áno, radím to aj klientom, aby si zablokovali kartu na kontinentoch, ktoré v blízkom čase nenavštívia. Ďalej je dobré nastaviť si denný limit. Možno 500 eur, alebo len 50, podľa svojej potreby. Podvod tak možno skôr odhaliť, ak nám príde upozornenie o prekročení limitu.

Vieme sa k odcudzeným peniazom vrátiť?
Veľakrát áno, veľakrát nie. Ak to klient nahlási banke aj polícii, banka hneď komunikuje. Garantovať však návrat celej sumy je ťažšie.

„Ak sa staneme obeťou podvodu, treba si zablokovať kartu a kontaktovať banku."

Ako by mala vyzerať dôveryhodná stránka?
Čím ďalej je ťažšie definovať bezpečnú stránku. Veľa tých podvodných má skoro rovnakú URL adresu ako originál. Uzavretý zámoček a https sú lepším znakom bezpečnosti, no ani to už nie je garancia. Musíme to skontrolovať, pretože aj s týmito certifikátmi si vedia podvodníci ľahko poradiť a vygenerovať si ich.

Možno by mohlo pomôcť pozerať si recenzie. Je ešte niečo, čo by ste doplnili?
Všetci rýchlo prechádzame do digitálneho sveta, no vzdelávanie o potenciálnych hrozbách podľa mňa zaostáva. Preto máme aj na webe časť #pre digitálnu bezpečnosť, kde sú informácie, ktoré majú klientov vzdelávať. Sú tam reálne príklady, ktoré sa stávajú. Informačná kampaň sa šíri cez internet a je tak ťažšie dostať sa k starším ľuďom. Preto by mala byť mladšia generácia zodpovedná a snažiť sa vzdelávať nielen seba, ale aj svojich blízkych.

Autorka: Mária Greifová
Foto: atteliér/Simona Sarvašová

Tento rozhovor nájdete aj v podcastovej verzii

JOZEF ÚRODA
Je zamestnanec Tatrabanky na pozícii ICT & Security risk manažér, ktorá zahŕňa aj tvorbu procesov a postupov životného cyklu používateľa. Jeho úlohou je tiež vytváranie bezpečnostných školení s prvkami gamifikácie, ktoré sú orientované najmä na správanie koncového používateľa. Taktiež vedie pracovnú skupinu, ktorej cieľom je celkové a neustále zvyšovanie povedomia zamestnancov v oblasti bezpečnosti.

Mladí kričia o pomoc. Počujeme ich?

Neschopnosť zvládať svoje vnútorné pohnútky ženie mladých k agresívnemu správaniu. Kto im pomôže, keď nie sú odborníci?

Situácii nepomáhajú ani zaužívané stereotypy ohľadom duševného zdravia. Stále sa v spoločnosti stretávame so zľahčovaním depresií, úzkostí alebo akýchkoľvek iných psychických diagnóz. Pokiaľ by mal niekto zlomenú nohu, tak mu nikto neporadí aby to išiel rozchodiť. Avšak pri psychických problémoch nám často odporúčajú podobné rady.

So stereotypmi a predsudkami súvisí aj neochota priznať si, že možno psychický problém je v zárodku aj u nás. O to viac je škodlivejšie, ak rodičia detí žijú v presvedčení, že ku psychiatrom a psychológom chodia len blázni. Svoje názory pred deťmi hrdo prezentujú ako pravdu. Ich samotných alebo ich detí sa psychické problémy predsa týkať nemôžu.

Izolácia počas pandémie vyniesla na povrch a zvýraznila naše psychické (ne)zdravie. Návštevnosť psychiatrických ambulancií stúpla natoľko, že psychiater má na jedného pacienta zväčša len 12 minút. Navyše, podľa Ligy za duševné zdravie z toho polovicu času rieši len administratívne veci. Lekár tak musí dokázať stanoviť diagnózu a vhodnú liečbu za cca 6 minút.

A čo deti? Detských psychiatrov je na Slovensku tak málo, že tí, ktorí aktívne ordinujú, nemajú kapacitu prijímať ďalších. Šťastlivci, ktorí sa k nim dostali, musia niekedy precestovať aj pol Slovenska len kvôli vyšetreniu. Detských ambulantných psychiatrov pôsobí na Slovensku menej ako 50. To je naozaj alarmujúce číslo.

Dlhodobo ignorovaný problém si, bohužiaľ, vyžiadal svoju daň. Na nedostatok odborníkov apelujú ľudia aj organizácie zo všetkých strán už roky. Ich žiadosti o systematické riešenie situácie však doteraz neboli vypočuté.

Deti, ale aj my, dospelí, potrebujeme mať dostupnú zdravotnú starostlivosť aj v podobe psychológov či psychiatrov. Nepomôže nám optimisticky myslieť, ak bojujeme s depresiou. Ani obľúbený seriál nás nedonúti zmeniť myšlienkové pochody. Pomôcť nám môžu jedine kvalifikovaní odborníci.“

Autorka: Lucia Bakusová

„V poslednom čase upútali pozornosť najmä deti a mladiství. V mediálnej sfére sa na nich vo väčšine prípadov nazerá v pozitívnom duchu. Avšak tento naratív sa značne mení.

Chlapec, ktorý držal nôž pri krku spolužiačky. Tínedžer, ktorý si so sebou do školy zbalil sekeru a chcel sa pustiť do spolužiakov. Maturant, ktorý sa vyhrážal vystrieľaním celej triedy. Z titulkov behá mráz po chrbte.

Akýsi pomyselný morálny kompas a regulovanie vlastných emócií by ale v tom veku mali mať už dávno vyvinuté. Mali by dokázať rozlišovať zlé od dobrého, prípustné od neprípustného.

Staršia generácia takéto výkyvy správania často pripisuje moderným výdobytkom spoločnosti. Sociálne siete alebo počítačové hry sú podľa nich hlavným zdrojom problémov. Je to však skutočne vina technológií?

Ako členka generácie, ktorá od útleho detstva vyrastala s mobilom v ruke, si myslím, že nie celkom. Pri rozvoji psychických problémov zohráva dôležitú rolu viacero faktorov. Genetika, prostredie, v ktorom žijeme či udalosti, ktoré nás počas života zasiahnu.

K tomu všetkému sa pridala aj pandémia. Dotkla sa nás na našich najcitlivejších miestach. Bez výnimky. Deti boli zo dňa na deň bez sociálnych kontaktov, nútené zostať doma a pripájať sa (v lepšom prípade) na online vyučovanie.

Aj podľa samotných pedagógov sa to ani zďaleka nepribližovalo prezenčnej výučbe. Ako by aj mohlo, keď naše školstvo zaostáva za vyspelými západnými krajinami a nebolo na to ani trochu pripravené? Samota a izolácia je náročne stráviteľný drink aj pre silné povahy.

Lekárske fakulty nie sú továrne na lekárov

Autor je podpredseda Spolku medikov SZU, člen akademického senátu SZU a kontaktný koordinátor pre Ministerstvo zdravotníctva SR v Slovenskej asociácii študentov medicíny.

„Igor Matovič prišiel 25. októbra s návrhom na zvýšenie počtu študentov medicíny. Čo ho k tomu viedlo? Sedliacky rozum.

Názory odborníkov z oblasti zdravotníctva sa však s Matovičovým sedliackym rozumom nestotožňujú. Navýšenie počtu medikov na fakultách je veľmi zjednodušené a neefektívne riešenie komplexného problému. Slovenská asociácia študentov medicíny (SloMSA) k tomuto návrhu vydala vlastné stanovisko, ktoré podporila aj Slovenská lekárska komora (SLK).

Považujem za paradoxné, že v čase, kedy dôsledkom inflácie a energetickej krízy majú univerzity problém zabezpečiť bežný chod výučby, prichádzajú návrhy na výrazné zvýšenie počtu študentov.

Napriek tomu, že v spoločnosti sa často diskutuje o nedostatku lekárov, absolventov medicíny máme dosť. Len si po skončení školy nevedia nájsť prácu, pretože na Slovensku nemáme dostatok miest a pozícií, kde by sa uplatnili. Dôvodom je nedostatočné financovanie nemocníc. Lekári bez atestácie musia pracovať pod dohľadom atestovaných lekárov niekoľko rokov, kým získajú dostatočné skúsenosti a prax, aby mohli pracovať samostatne.

Nedostatok lekárov špecialistov je teda problémom aj pri vzdelávaní novej generácie. Vyšší počet absolventov túto otázku nevyrieši, ale naopak, ešte viac skomplikuje.

Lekárske fakulty nie sú továrne na lekárov, a teda nemožno radikálne zvýšiť ich produkciu umelým navyšovaním. Študenti potrebujú vybavené učebne, dostatok materiálov a študentské internáty, ktoré majú v súčasnosti už plné kapacity. Náročná je aj realizácia klinickej praxe, pri ktorej lekári nemajú možnosť sa študentom venovať individuálne, lebo sú vyťažení. Zvyšovanie počtu študentov by viedlo k výrazne nižším hraniciam na ich prijatie, a tým pádom aj k znižovaniu nárokov na samotných študentov – budúcich lekárov.

Chceme, aby nás v budúcnosti ošetrovali lekári, ktorým absolvovanie štúdia umožnili znížené kritériá na študentov?

Treba poznamenať, že podobné experimenty s navyšovaním medikov presadila už vláda za čias bývalého premiéra Petra Pellegriniho.

Ročník, v ktorom bolo prijatých výrazne viac uchádzačov, sa počas štúdia stále stretáva so špecifickými výzvami, ktoré vyplývajú z prekročenia bežných kapacít – nedostatok učební, nedostatok vyučujúcich a menej priestoru na individuálny prístup, ktorý je v praxi kľúčový.

V priebehu posledných dní médiami rezonovali hromadné výpovede lekárov. Bohužiaľ, z potrebnej diskusie sa stala politická téma a požiadavky lekárov na zvýšenie ich platov sa stali terčmi útokov. Je frustrujúce, že tieto vyjadrenia prichádzajú po ťažkom období covidu, kedy sa povolanie lekára prejavilo ako jedno z najdôležitejších pre chod spoločnosti.

Našťastie, po odchode Igora Matoviča z rokovaní ohľadom zvýšenia platov, sa vláda s lekármi dohodla. Na poslednú chvíľu tak ku kolapsu zdravotníctva neprišlo.“

Autor: Radoslav Heriban

Digitálne hry sa stali obetným baránkom

Digitálne hry dostávajú v porovnaní s filmami, knihami alebo hudbou najmenší mediálny priestor. Médiá o hrách často píšu v súvislosti s tragédiami alebo ich považujú za nezaujímavé pre ich čitateľov.

Po nedávnom teroristickom útoku na Zámockej Denník N na Facebooku zverejnil príspevok zdieľajúci článok s vyjadreniami odborníkov. Expert na krajnú pravicu Tomáš Nociar tvrdí, že vrah sa zrejme radikalizoval vo virtuálnom prostredí pri hraní videohier a na zahraničných konšpiračných fórach. Touto časťou vyjadrenia sa spomínaný príspevok začína.

„Médiá budú informovať tak, ako to očakáva ich publikum."

Bez akéhokoľvek spochybňovania a hodnotenia názoru odborníka sa uverejnená forma dá považovať minimálne za nešťastnú. Veľká časť čitateľov si prečíta len text tohto príspevku, nakoľko celý článok je spoplatnený. Väčšina tak odíde s pocitom, že za čin môžu práve hry. To môže odvracať pozornosť od iných spoločensky závažných problémov.

Zahraničné médiá o hrách

Zdenko Mago, odborník z katedry digitálnych hier v súvislosti so streľbami hovorí, že stačila nepriama zaangažovanosť či kontextová súvislosť s hrami, aby sa stali obetným baránkom v procese zjednodušovania situácie. V spoločnosti sa s porovnávaním ďalších udalostí alebo dokonca umelým vytváraním súvislostí iba prehlbovalo negatívne vnímanie hier.

V amerických médiách sa zvaľovanie viny na digitálne hry využíva najmä pri tragických streľbách, ktorých páchatelia sú mladí ľudia. Pomerne čerstvým príkladom je moderátor stanice Fox News Jon Scott, ktorý dal do priameho kontextu realistickosť a násilnosť hier so streľbou v Buffale. Prehliadol fakt, že páchateľ napísal 180-stranový rasistický manifest.

Negatívne názory a ohlasy na adresu videohier sa ozývajú aj z úst politikov. Známe sú aj vyjadrenia Donalda Trumpa, ktorý spájal streľby na amerických školách práve s rozširujúcou sa popularitou akčných a násilných hier a filmov. Tieto tvrdenia sú mnohými následne preberané ako fakty, ktoré však nemajú priamu podporu výskumov.

Univerzálna príčina

Každej tragédii vždy chceme dať dôvod, prečo sa udiala. Hry sa tak stali univerzálnou príčinou neželaného správania najmä u mladých. Nepoužívame ich však v každom takom prípade. Aj rasové stereotypy vplývajú na spájanie zločinov s digitálnymi hrami. Podľa štúdie Americkej psychologickej asociácie ľudia vidia násilné hry ako príčinu masových streľieb na amerických školách častejšie, ak sa jedná o páchateľa bielej pleti v porovnaní s afroamerickými páchateľmi.

Psychológ a výskumník Patrick Markey hovorí, že ľudia začnú hľadať externé vysvetlenia násilného správania, ak niekto nezapadá do ich rasového stereotypu.

Markey tiež potvrdzuje, že videohry používajú aj politici na odvrátenie pozornosti od iných potenciálnych príčin školských streľieb. Prieskum urobili aj na vzorke 169 študentov spolu s výskumom takmer 205 tisíc spravodajských článkov o 204 masových streľbách. V nich sa až 8-krát častejšie spomínali hry, ak sa jednalo o strelca bielej pleti.

Uspešný biznis

Prakticky jediný výskum o tom ako médiá o hrách informujú spracoval Kristián Xavér Kirnág z Masarykovej univerzity v Brne. V jeho obsahovej analýze článkov online médií zistil, že za jedno desaťročie štyri najčítanejšie slovenské portály dohromady uverejnili len 25 článkov týkajúcich sa hier. Jednalo sa o obdobie medzi rokmi 2010 až 2020.

Z Kirnágovej analýzy vyplýva, že práve na to naše médiá najčastejšie poukazujú a hry prezentujú ako finančne úspešný biznis. Ďalšou používanou témou je nepriaznivý vplyv na človeka a ohrozenie jeho zdravia. Pre čitateľov môžu byť tieto témy lákavé, lebo apelujú na strach o zdravie alebo vidinu financií v novom odvetví.

„Ľudia vidia násilné hry ako príčinu streľieb častejšie, ak sa jedná o páchateľa bielej pleti."

Ladenie slovenských článkov bolo pomerne vyvážené. Negatívne ladených bolo 32 %, pozitívne 28 % a neutrálnych 40 %. Negatívnych článkov bolo v českých médiách o polovicu menej ako u nás. Neutrálne texty sa často týkali nepriaznivých aspektov hier, avšak hry samotné neboli označované za negatívne.

Zdenko Mago vidí všeobecnú tendenciu médií a spravodajstva zaoberať sa skôr negatívne ladenými témami či diskurzami. To sa týkalo všetkých novovznikajúcich médií, ako bola aj televízia a neskôr digitálne hry. V 80. či 90. rokoch sa informovalo len v súvislosti s nepriaznivými vplyvmi hrania digitálnych hier.

Len vybrané štúdie

V skúmaných negatívne ladených správach sa autori opierali o štúdie v snahe potvrdiť ich nepriaznivé vplyvy. To by nebol problém keby, ako Kirnág píše, v samotných textoch často nechýbali odkazy na konkrétne zdroje výskumov, kde by si tvrdenia čitateľ mohol overiť.

„Videohry používajú aj politici na odvrátenie pozornosti."

V práci sa tiež opisuje použitie morálnej paniky a manipulačných techník. Autori článkov v niektorých prípadoch ponúkali neúplné informácie, zavádzali a odvádzali pozornosť na iné problémy. Kirnág za týmito textami vidí skutočné obavy redaktorov o svojich čitateľov, ktoré ale podkladali len vybranými štúdiami.

Portály, ktoré s témami prichádzajú, často len vyberú konkrétnu štúdiu, o ktorej budú písať bez uvedenia kontextu a ďalších výskumov. Ako Mago pripomína, primárnou úlohou médií je informovať. Preto v podstate nie sú povinné dohľadávať vedecké informácie, ktoré by potvrdili alebo vyvrátili prezentované tézy.

Podľa Kirnága je rozdiel v prezentácii zistení. V konzervatívnejších médiách sa ich snažia prezentovať ako fakty. V liberálnejších častejšie ponúkajú aj opačný názor. Michal Kabát, odborník z katedry digitálnych hier dodáva, že médiá budú informovať tak, ako to očakáva ich publikum. Každé médium tak vo väčšine prípadov nemení názory ľudí, ale dá sa povedať, že ich často potvrdzuje.

„Ak teda existuje určitá skupina obyvateľstva, ktorá nevyrastala s hrami a preferuje tradičné médiá, je logické predpokladať, že tieto médiá budú šíriť postoje a vyjadrenia politikov či aktivistov z príslušného tábora," dodáva Kabát. Iná situácia je pri médiách, ktoré cielia na mladé publikum.

Slabé pokrývanie

Herná komunita kritizuje aj vyhýbanie sa veľkých médií hrám. Médiá ako napríklad The Guardian už zaradili hry do kategórie kultúra. Nie je to však pravidlom ani v zahraničí. Ako píše Ben Lindbergh, kultúrne sekcie portálov majú na starosti ľudia, ktorí ešte nie sú presvedčení o tom, že si hry zaslúžia miesto popri tradičnejších médiách.

Na Slovensku sa častejšie zakladajú herné portály oddelené od hlavných mienkotvorných médií. Tie najdôležitejšie herné články sa potom zdieľajú na hlavnú stránku. Len zriedka majú porovnateľnú dôležitosť a frekvenciu ako napríklad menšie slovenské premiéry filmov.

Text príspevku má za úlohu zaujať. Často je to ale jediné čo si ľudia prečítajú.

Aj z Kirnágovho výskumu vyplýva, že webové portály v posledných rokoch čím ďalej, tým viac pokrývajú túto tému aj na svojich hlavných stránkach. Zvyšujúci výskyt sa však veľmi nepremieta do televízie alebo rádií, kde sú herné témy viac než sporadické. To však môže mať súvis najmä s publikom týchto médií.

Lukáš Kanik z herného portálu CentrumHer.eu tiež v rozhovore pre študentský časopis ObčasNečas porovnáva situáciu s Českom. *„Tam si herných vývojárov volajú do televízie, aby ich vyspovedali, ako sa im darí,"* čo dáva do súvislosti aj s vyššou úspešnosťou českých herných titulov v porovnaní s našimi.

Médiá o hrách aj pozitívne

Pre úplnosť ale treba povedať, že situácia sa zlepšuje. Ako hovorí aj Mago, začiatkom milénia sa začali medializovať aj pozitíva digitálnych hier. Frekvencia takýchto správ sa pomaly zvyšuje a dokonca sa v ojedinelých prípadoch dostanú aj do televízie.

„Médiá majú tendenciu zaoberať sa skôr negatívne ladenými témami."

Naposledy sa to podarilo Romanovi Lipkovi s projektom Vivat Slovakia, s ktorým sme už rozhovor robili aj na webovú stránku časopisu atteliér. Do rannej šou tvorcovia priniesli funkčný prototyp hry vo vývoji, ktorý spoločne s moderátorom v priamom prenose hrali.

Aj keď sú takéto prípady veľmi ojedinelé, je dobrým signálom, že aj v našich médiách už dostanú hry priestor aj v pozitívnejšom svetle. Nedá sa asi ale očakávať, že sa hry budú pravidelne objavovať na televíznych obrazovkách. Ako už spomínal Kabát, médiá o hrách informujú tak, ako to očakáva ich publikum.

Fanúšikovia hier si už zvykliW chodiť pre informácie na špecializované portály, kde nájdu len svoj tematický obsah. Z tohto dôvodu portály nemajú potrebu miešať správy z herného sveta s inými témami. Je teda pravdepodobné, že väčšie prepájanie herných tém s iným bežným obsahom na spravodajských portáloch nás nečaká.

Autor: Adam Kysler
Ilustrácia: Henrieta Páleníková
Zdroje: facebook.com/DenníkN, kotaku.com, cnn.com, apa.org, muni.cz, statista.com, theguardian.com, theringer.com, obcasnecas.ukf.sk

Redakcia atteliéru zorganizovala súťaž o 3 najlepšie záverečné práce

Tento rok sme sa rozhodli oceniť študenta, ktorý nám poslal svoju záverečnú prácu. Vybrali sme tri najzaujímavejšie a tú najlepšiu odmenili. Výherca získal päťdesiateurovú poukážku do supermarketu Tesco.

Z Fakulty masmediálnej komunikácie odchádzajú šikovní a talentovaní absolventi. Výsledky v podobe záverečných prác iba podčiarknu ich cieľavedomosť a motiváciu uplatniť sa v budúcnosti v praxi. Svedčia o tom bakalárske, diplomové či dizertačné práce, ktoré vždy nie sú jednotvárne a nudné.

Záverečné práce sa stávajú úspešnými vtedy, keď si študent správne zvolí tému, splní cieľ a logicky prepojí teóriu s praxou. Za všetkými nápaditými prácami stoja nielen študenti, ale aj kvalifikovaní školitelia, ktorí sa podieľajú na správnom spracovaní.

Do našej súťaže o najzaujímavejšiu a najviac prínosnú záverečnú prácu sa zapojili študenti s rôznymi nápaditými témami. Spomedzi všetkých redakcia atteliéru vybrala tri najlepšie. Autor víťaznej práce dostal od redakcie poukaz v hodnote 50 € na nákupy do Tesca. Ktoré práce nás najviac zaujali?

Autorka vytvorila grafický návrh periodika, ktorý cielil hlavne na mladých ľudí.

1. Martin Brisuda – Námet a realizácia študentského filmu

Výherná záverečná práca, ktorá nás najviac zaujala spomedzi všetkých poslaných, sa zaoberá problematikou z oblasti kinematografie. Autor Martin Brisuda písal o námete a realizácii študentského filmu, čím ponúkol prehľad všetkých tvorivých procesov pri jeho tvorbe. Svojou kreativitou preukázal laické, ale zároveň odborné spracovanie študentského filmového diela s názvom Únik.

Pomocou podkladov z teórie a praktických zručností vytvoril kvalitný, nízkonákladový film, zodpovedajúci profesionálnym parametrom a štandardom. Hlavnú myšlienku zameral na riziká, ktorým čelia v dnešnej dobe maloletí užívatelia na sociálnych sieťach. Celým dielom sa snažil poukázať na závažnosť problému a dôležitosť prevencie pred nástrahami na internete.

2. Martin Dzvoník – Aktuálne trendy v hudobnej produkcii a ich aplikácia do vlastnej autorskej tvorby

Ďalšiu zaujímavú tému práce, ktorá sa umiestnila na druhom mieste, spracoval Martin Dzvoník s názvom Aktuálne trendy v hudobnej produkcii a ich aplikácia do vlastnej autorskej tvorby. Autor sa zaoberal návrhom tvorby vlastnej hudobnej skladby, ktorú vytvoril bez použitia akéhokoľvek profesionálneho štúdia. Objasnil celý produkčný proces od začiatku, až po finalizáciu, na základe ktorého vyprodukoval vlastnú elektronickú skladbu, v ktorej spojil žánre Slap House Music a Synthwave.

Svoju skladbu vytvoril doma pomocou počítača a pri tom využil program na produkciu hudby DAW. V práci sa snažil identifikovať využitie elektronickej skladby v rozhlase, ktorá je pripravená na distribúciu do rôznych streamovacích platforiem. Na svoju tvorbu dostal spätnú väzbu od rôznych umelcov, ktorí sa pohybujú v hudobnom priemysle. Producenti ju zhodnotili veľmi pozitívne a dokonca ju označili, že je na profesionálnej úrovni. Skombinovaním žánrov vyvolal u jedného producenta pocit nového žánru, ktorý nazval Old House Music.

3. Klaudia Racenbergerová – Vizuálna identita periodika

Nakoniec sme do najlepšej trojice vybrali bakalársku prácu s názvom Vizuálna identita periodika od študentky Klaudie Racenbergerovej. Na základe teoretických poznatkov a praktických zručností sa snažila vytvoriť projekt a maketu periodika, ktoré by malo potenciál uplatniť sa na mediálnom trhu. Celková grafika sa výrazne odlišuje od akejkoľvek konkurencie, pretože návrh dvojstránok pripomína dizajn Instagramu. Svojich čitateľov si na prvý pohľad získalo vďaka jeho jedinečnej grafickej úprave a obsahu, ktorý tvoria články prevažne pre mladších čitateľov.

Po finalizácii celého periodika sa autorka rozhodla spýtať na spätnú väzbu cieľovej skupiny. Aj napriek tomu, že feedback nebol súčasťou výskumu záverečnej práce, tak všetkých oslovených periodikum obsahovo aj vizuálne zaujalo a získalo si ich pochvalu.

Autorka: Michaela Fajnor Krajčovičová
Foto: unsplash.com, Klaudia Racenbergerová

Rektor TRUNI Bílik: Mečiar chcel univerzitu zlikvidovať

Za vlády Vladimíra Mečiara prišiel na univerzitu minister školstva a začal na rektoráte vymieňať zámky, spomína rektor Trnavskej univerzity v Trnave René Bílik.

Medzi univerzitami kolujú reči o spájaní TRUNI a UCM. Najnovšie o tom hovoril aj minister školstva Ján Horecký. Prečo je spájanie sa dobrý nápad?
Máte pravdu, že kolujú reči, ale chcem to trošku upresniť. Začali sme užší typ spolupráce ešte v čase, keď bol rektorom UCM pán profesor Boča. Obe univerzity vyjadrili vôľu byť blízko seba nielen v priestore, ale vo vzájomnej spolupráci. Preto pred rokom a pol vznikol projekt Trnavský univerzitný klaster. Medzičasom boli publikované aj ministerské výzvy na podávanie integračných projektov, ktoré sa majú financovať z Plánu obnovy. V ich rámci sa však objavili problémy, pre ktoré nie je možné na výzvy reflektovať.

Pýtali ste sa na výhody integrácie. Viem si predstaviť, že v prípade kvalitného projektu a jeho úspešnej realizácie by vznikla jedna veľká a silná vysoká škola, ktorá by mala študijný potenciál pre možno 12-tisíc študentov. V priestoroch, ktoré sú veľmi blízko seba, by mohol vzniknúť kvalitný campus a veľmi atraktívna vzdelávacia ponuka.

Spomínali ste problémy v rokovaniach. Na čom to aktuálne stojí?
Na parametroch výzvy, ktorá obsahuje výdavkové limity a prísne časové obmedzenia. Keby sme sa do nej zapojili, išlo by predovšetkým o rozvoj univerzitnej infraštruktúry. Vaša univerzita potrebuje nakúpiť ďalšie budovy a naša má pripravené stavebné povolenia na výstavbu auly a na rekonštrukciu historickej budovy Adalbertína, ktorá stojí oproti hlavnej budove TRUNI. Podľa limitov môžeme použiť na meter štvorcový rekonštruovanej plochy len tisíc eur. Nesmie to byť drahšie, čo nie je pri dnešných cenách možné.

Navyše, Európska únia má požiadavku, aby bol celý proces ukončený v marci 2026. Vzhľadom na to, že sa ešte nezačali súťaže ani verejné obstarávanie, obávame sa, že sa termín nedá dodržať. Čakáme na pondelok (5. 12.). S vašou pani rektorkou ideme na ministerstvo zistiť, či sa z ich strany neobjaví nejaká nová ponuka.

„Nikomu som zatiaľ neodpovedal, či budem opäť kandidovať na rektora."

Rektorka UCM v rozhovore pre atteliér spomínala, ako by mala vyzerať bližšia spolupráca medzi univerzitami. Hovorí o systéme „požičiavania si" pedagógov. Ako by to fungovalo? Nie všetky fakulty sú rovnaké. TRUNI chýba, napríklad, masmediálna a UCM nemá teologickú.
S pani rektorkou sme hovorili o tom, že jedným z prvých bodov, ku ktorým by bolo dobré sa dopracovať, je právna forma spoločnej inštitúcie. Diskutovali sme o konzorciu dvoch univerzít, do ktorého by vstúpili jedna aj druhá ako zakladateľské organizácie. Tam, kde sú prieniky, by sa určite uvažovalo aj o tom, ako z dvoch fakúlt urobiť jednu silnú.

Čiže by ste napríklad dve Filozofické fakulty chceli spojiť do jednej veľkej fakulty.
Áno. Keby sme spojili sily, mohla by to byť jedna silná fakulta s dobrou ponukou študijných programov. Niečo podobné by sa v budúcnosti dalo spraviť z našej Fakulty zdravotníctva a sociálnej práce a vašej Fakulty zdravotníckych vied. Ale toto všetko je zatiaľ len moja čisto teoretická úvaha.

„Nateraz sa mi nepodarilo presvedčiť fakulty, že univerzita nie je konfederáciou fakúlt, ale jedným súdržným celkom."

Najprv je nevyhnutné premyslieť spoločný právny subjekt. Je to komplikované. Univerzity majú, napríklad, medzinárodné bilaterálne zmluvy a rôzne typy projektov, ktoré sa nedajú mechanicky preniesť na iný subjekt.

Aké ďalšie výhody okrem rekonštrukcie budov bude mať zo spájania univerzít TRUNI?
Keď vzniká niečo nové, hýbe sa aj vnútro organizmu. Vzniká nová štruktúra alebo nové študijné programy. A tam vidím príležitosť. Pri kombinácii personálnych kapacít by mohli vzniknúť atraktívne študijné programy, ktoré si teraz nevieme sami zabezpečiť.

V čom je podľa vás UCM lepšia ako TRUNI a v čom, naopak, zaostáva?
Nikdy som nad tým takto neuvažoval. Nerád premýšľam o vysokých školách v konkurenčných nastaveniach. To za nás robia iní. Keď sa pozriete ako dopadla UCM alebo naša univerzita v takom či onakom type hodnotenia, vidíte rozdiely, ale aj spoločné črty. My skôr hľadáme odpoveď na to, v čom sme si blízki.

TRUNI vyhlásila voľbu nového rektora na 16. marec. Budete opäť kandidovať?
Toto sa ma pýta od vyhlásenia voľby skoro každý. Nikomu som na to zatiaľ neodpovedal, takže nerád by som svoje rozhodnutie oznamoval prostredníctvom média. Mám na to čas do februára.

Keď sa pozriete spätne na vaše kroky, v čom ste ako rektor zlyhali?
Bolo to nesmierne zvláštne obdobie. Prišla pandémia, novela zákona, akreditácia a teraz problémy s financovaním. Ak by som však ukazoval na problémové miesta, som presvedčený, že sa mi nepodarilo, aspoň nateraz, presvedčiť fakulty, že univerzita nie je konfederáciou fakúlt, ale jedným súdržným celkom.

Čo tým myslíte?
Myslím tým moju skúsenosť predovšetkým s budovaním systému kvality. Myslím na náročný spôsob, ktorým bolo, a ešte aj bude treba, presviedčať akademickú obec o tom, že to, čo robíme, robíme v prospech univerzitného celku. Nie je to nejaký administratívny výmysel vedenia univerzity, prípadne rektora a jeho tímu. Viem, že to nie je len náš problém a viem, že s tým bude mať problém každá vysoká škola – presvedčiť pedagógov a študentov, že by sa mali identifikovať s novými podmienkami. Pýtali ste sa však na moje zlyhania. Tak toto je jedno z nich.

Čiže fakulty nevidia širší kontext?
Tlak na fakulty bol nesmierne silný. Množstvo administratívnej práce, ktoré súviselo s novou podobou úpravy, zabezpečenia a hodnotenia študijných programov, vyzeralo ako neustály tlak zo strany vedenia. Samozrejme, fakulty boli z toho unavené a nervózne. Práca bola veľmi napätá. Napriek tomu, že teraz všetci vidíme veľmi dobrý výsledok, som vnútorne presvedčený, že nie vždy sa nám darilo argumentovať tak, aby sa všetci stotožnili s riešením. Boli aj prípady, kedy ho prijali preto, že išlo o viac či menej direktívne rozhodnutie.

„Dvaja muži, môžu vytvoriť rodinné prostredie, ktoré je mnohokrát oveľa kvalitnejšie ako to tradičnej rodiny."

Študenti UCM sa pohrávajú s myšlienkou založiť queer spolok. Podporili by ste ako rektor na vašej univerzite takúto iniciatívu? Ako som už spomínala, UCM, na rozdiel od vás, nemá teologickú fakultu.
Bezprostredne po vražde na Zámockej som zachytil na Facebooku univerzity diskusiu, ktorá ukazovala aj na rôzne typy problémov vo vzťahu univerzity k LGBTQ+ ľuďom. Okamžite som sa stretol s aktérmi debaty. Jedna z požiadaviek bola aj táto, nemám s tým nijaký problém. S predsedníčkou Študentskej rady sme avizovali, že sme pripravení podporiť túto iniciatívu. Požiadal som účastníkov diskusie, nech si pripravia návrh, ako si to predstavujú a budeme rokovať. Pokiaľ ide o teologickú fakultu, ona v tomto procese nie je prekážkou. Naopak práve na jej pôde sa nedávno uskutočnilo stretnutie s komunitou LGBTQ+.

Mário Schwarz vyučoval predmet sociálna psychológia, neskôr psychológia rodiny.

Denník N zverejnil informáciu o prednáškach pedagóga Mária Schwarza, ktorý na univerzite učil predmet psychológia rodiny. Okrem iného na svojich prednáškach tvrdil, že dvaja muži nemôžu vytvoriť rodinu. Nemôžu dvaja muži vytvoriť rodinu?
Ten prípad bol medializovaný len z jednej strany. V momente, keď som sa o tom dozvedel, som požiadal dekana Filozofickej fakulty, aby celú vec prešetril. Podstata problému spočívala v istom, povedzme, že jednostrannom type pedagogického postupu. Zaoberal sa tým vedúci katedry, osoby zodpovedné za študijný program i dekan. Mňa zaujímalo, či názor pedagóga, ktorý je legitímny a môže zaznieť, mohol mať na hodine oponentúru. V humanitných a spoločenských vedách je bežné, že sa veci interpretujú rôzne a z rôznych uhlov pohľadu.

Ja vás ešte doplním. V texte Denníka N sa píše aj to, že názor pedagóga o tom, kto tvorí rodinu, bol vyžadovaný aj na teste.
Áno, práve preto som to dal prešetriť. Výsledkom diskusie bolo zistenie, že študent musel uviesť zopakovať to, čo hovoril vyučujúci. Zároveň však bol vytvorený priestor aj na iný názor.

„Zaujímalo ma, či legitímny názor pedagóga mohol mať na hodine oponentúru."

Článok v Denníku N mal ale iný rozmer a ten mne osobne prekážal. Vznikla predstava, že médium môže diktovať vysokej škole jej rozhodovanie a spôsob, akým má alebo nemá konať v personálnej veci. Toto som vo svojom stanovisku odmietol. Máme tu dosť možností na to, aby sa dala vec vykonzultovať. Môže zaznieť taký alebo onaký názor, ale rozhodovanie o veciach medzi zamestnancom a zamestnávateľom musí urobiť zamestnávateľ v dialógu so zamestnancom. Novinárska otázka typu „myslíte si, že má taký človek učiť?" nemá príliš veľa odpovedí. Vnucuje najmä jednu, ktorá by uspokojila toho, kto položil otázku. Takto som nebol ochotný spolupracovať.

„Aj najdemokratickejšia vláda sa v istej fáze dostane do konfliktu s médiami len preto, že kladú otázky."

Vráťme sa k mojej pôvodnej otázke. Môžu dvaja muži vytvoriť rodinu?
Dvaja muži, dve ženy môžu vytvoriť prostredie, ktoré bude kvalitnejšie a harmonickejšie, ako to v tzv. „tradičnej rodine". Napokon, veľa párov tvorených mužom a ženou dnes žije bez oficiálneho uzavretia manželstva, vychovávajú deti a ide o kvalitné a harmonické spolužitie. Naopak, poznám rodiny, v ktorých vládne strach a nepohoda. Takže, ak by som bol účastníkom debaty na túto tému, položil by som otázku, či je naozaj tým najdôležitejším pýtať sa na to, kto tvorí rodinný celok. Či nie je namieste pýtať sa, na akej kvalite vzťahov je spolužitie postavené a aké práva a povinnosti majú v takomto zväzku jeho účastníci.

Opravte ma, ak sa mýlim, ale TRUNI k incidentu oficiálne stanovisko nezverejnila. Na stránke univerzity je len vaša reakcia na podporný list akademikov, ktorý publikoval denník Postoj.
Moja reakcia bola oficiálnym stanoviskom. Základným zámerom listu akademikov bolo, že vyjadril obavu, či je na Trnavskej univerzite možné slobodne vysloviť svoj názor, pričom mysleli na legitímny názor vyučujúceho. Ja som vo svojej reakcii deklaroval, že to je nielen možné, ale štandardne to tak funguje. Súčasne nás signatári listu povzbudili v tom, aby sme nepoďahli mediálnemu tlaku a aby sme v personálnej veci rozhodovali suverénne a autonómne. To sa aj stalo.

Skôr sa pýtam na to, či reakcia nemala prísť skôr. Možno ešte pred tým listom.
Nie, pretože my sme viedli diskusiu s redaktorkou Denníka N. Jej článok vzbudil rozruch a vyvolal tie vyššie spomínané obavy signatárov listu. Keďže to bol list „otvorený", tak som na obavu akademikov reagoval. Tlak mediálneho prostredia však nepoškodí vnútorné prostredie a nepoďahneme mu v našom personálnom rozhodovaní. Skôr nás to stmeľuje.

V spomínanom liste píšete aj vetu, ktorá ma zaujala. „V novodobej histórii našej alma mater máme skúsenosti s brutalitou štátnej moci vedenej Vladimírom Mečiarom, ktorá sa usilovala o likvidáciu univerzity." Ako sa Mečiarova vláda pokúšala o likvidáciu TRUNI?
Toto je jedna z výrazných stránok dejín Trnavskej univerzity. Bola to prvá univerzita na Slovensku, ktorá nevznikla na marxisticko-leninovských základoch, ktoré sa viazali na komunistický režim. Vznikla ako nová univerzita s dôrazom na akademické slobody.

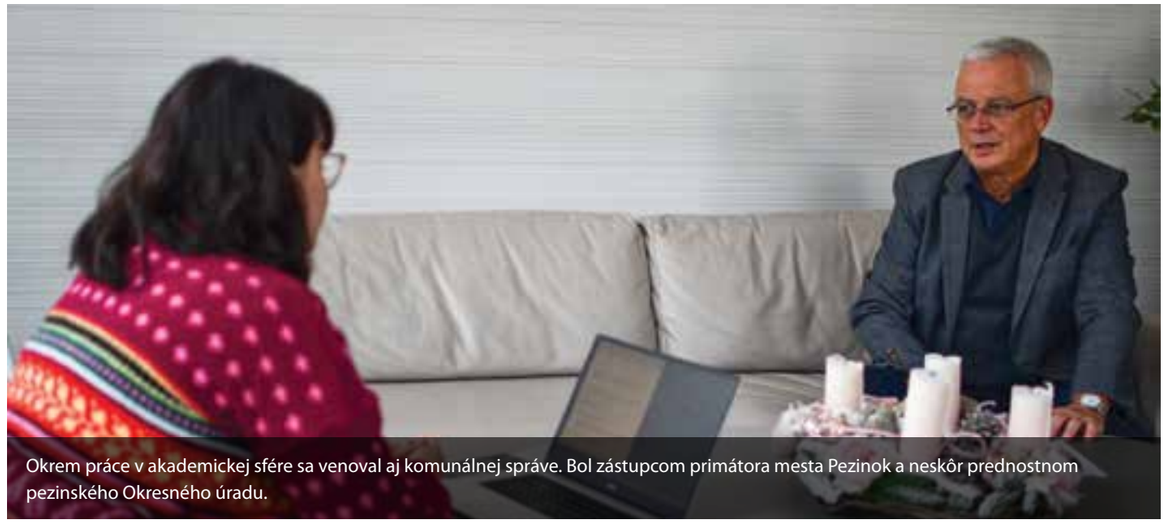

Okrem práce v akademickej sfére sa venoval aj komunálnej správe. Bol zástupcom primátora mesta Pezinok a neskôr prednostnom pezinského Okresného úradu.

Vladimír Mečiar mal tendenciu zväzovať demokratické princípy, keď uplatňoval svoju moc. To, čo sa pýtate, malo aj veľmi hmatateľné prejavy. Onedlho po tom, čo Slovenská národná rada na návrh skupiny poslancov zákonom schválila vznik Trnavskej univerzity, vznikli aj snahy o zastavenie jej činnosti a jej likvidáciu. Keď vedenie univerzity a jej akademická obec vzdorovali, tlak sa zvýšil. Prišiel sem vtedajší minister školstva Dušan Slobodník a jeho ľudia začali na rektoráte vymieňať zámky. Univerzite bol zablokovaný účet a bol pripravený zákon o jej likvidácii. Tento tlak zastavila až významná intervencia zo zahraničia a TRUNI sa to podarilo prežiť.

Pri téme mečiarizmu ešte chvíľu ostaneme. Napísali ste knihu No a čo! o slovenskej politike a literárnom živote po roku 1989. Ako sa politika aj literatúra za ten čas zmenili?
Mečiarovský čas výrazným spôsobom zasahoval do oblasti kultúry. Snažil sa ju naviesť na jednoprúdovú a zničujúcu cestu slovenského nacionalizmu. Ohrozovalo to elementárne demokratické princípy fungovania spoločnosti a v jej rámci aj literatúry a kultúry. Keď sa to v roku 1998 podarilo celé zastaviť, obnova bola komplikovaná, ale stále to vnímam ako vyslobodenie. Aj pre slovenskú literatúru.

90. roky boli pokusom vrátiť spoločnosť a kultúru do područia štátnej moci. Monopol komunistického režimu sa v slovenskej kultúre po druhej svetovej vojne uplatňoval prostredníctvom doktríny socialistického realizmu. Spomínaný Dušan Slobodník, ktorý bol literárnym vedcom a aj autorom prác o socialistickom realizme, začal v deväťdesiatych rokoch, zrejme inšpirovaný jednou zo svojich pracovných tém v minulosti, hovoriť o národnom realizme.

Dnes je literárny život úplne iný, než ten, ktorý som zažíval ja v druhej polovici osemdesiatych rokov.

„Som sklamaný z toho, ako dnes vyzerá slovenská literatúra."

Nefungujú spisovateľské či umelecké zoskupenia ako kedysi. Existujú síce formálne, ale chýba im kompaktnosť a aj istý typ družnosti, na ktorý si pamätám z minulosti. Nejestvujú ani výrazné literárne časopisy, ktoré ja pokladám za kľúčový priestor pre rozvoj literatúry. Tie, ktoré jestvujú, sú všetky rovnaké. Som dosť sklamaný z toho, ako vyzerá súčasný literárny život na Slovensku.

Vraveli ste, že počas 90. rokov bola snaha o prispôsobenie tvorby politickej moci. Dnes má časť spoločnosti pocit, že médiá platí George Soros a prostredníctvom nich realizuje svoju politickú agendu. Je tvorba znova ovplyvňovaná?
Na Slovensku je niekoľko médií, ktoré si robia svoju robotu dobre. Preto sú tŕňom v oku politickej garnitúry, ktorá je pri moci.

„Prišiel sem vtedajší minister školstva a začali na rektoráte vymieňať zámky."

Zatiaľ sa mi potvrdilo, že aj tá najdemokratickejšia forma vlády sa v istej fáze politickej kariéry dostane do konfliktu s médiami len preto, že médiá kladú otázky. Ale čo iné majú robiť, než klásť otázky?

Robí aj Denník N svoju prácu dobre?
Denník N robí svoju prácu slušne, ale sú tam, tak ako aj v iných denníkoch, texty a názory, s ktorými ja osobne nesúhlasím. Je to prirodzené a kvôli tomu nemožno hovoriť, že by si robili svoju robotu zle. Niekde sú na môj vkus tendenční či „jednorozmerní", ale môžem povedať, že som pravidelným čitateľom Denníka N a aj denníka SME.

Spomínali ste absenciu nejakých významnejších zoskupení. Zažíva slovenská literatúra úpadok?
Aj v čase, keď som chodil na vysokú školu, literatúra bola jedným z najreprezentatívnejších médií a zároveň aj jedným z kľúčových reprezentantov národnej kultúry. To už dnes neplatí a ani nemôže platiť. Vznikli nové médiá a aj nové formy umeleckej tematizácie sveta. Ak sa pýtate na nejakú krízu literatúry, tak skôr ide o krízu čítania. Krízu schopnosti rozumieť textu a cezeň svetu. Súčasne, sa nič nemení na tom, že schopnosť čítať text a schopnosť rozumieť mu, je jednou z najdôležitejších kompetencií nevyhnutných na to, aby sa človek vedel vo svete pohybovať.

Autorka: Bernadetta Čaranová
Foto: atteliér/Natália Ševčíková

Prof. PaedDr. René Bílik, CSc.
Je rektorom Trnavskej univerzity v Trnave od roku 2019. Zároveň je univerzitným profesorom na tamojšej katedre slovenského jazyka a literatúry a samostatným vedeckým pracovníkom Ústavu slovenskej literatúry SAV. Ako vedec a pedagóg sa venuje slovenskej literatúre po roku 1945, teórii literatúry, teórii literárneho procesu a slovenskej literatúre pre deti a mládež.

PRODŽEKT AMD

CREATIVE LABEL

pronounce **[prodžekt AMD]**

grafický dizajn
+ merchandising

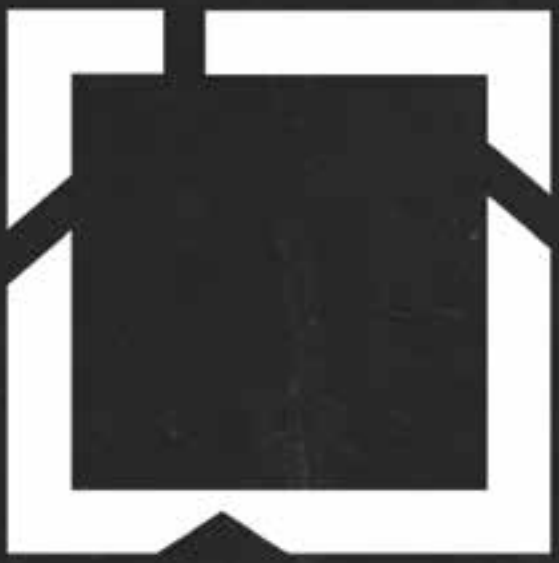

tlač

videotvorba a fotenie
+ zapezbečenie akcii

prodzektamd.com prodzektamd@gmail.com